

Суддя: бути чи не бути? (Поради нестороннього)

В. І. Кононенко,
суддя у відставці

Ми хочемо, аби всі судді були розумними, порядними, справедливими і гуманними. Саме таким критеріям мають відповідати представники цієї важливої для суспільства професії. Але в житті не завжди так буває. Суддя, так само, як і будь-яка інша людина, має свої духовні цінності, погляди, уподобання, а також властивість помилятися. Однак громадянин України хоче бути впевненим, що його справу розгляне тільки порядний і справедливий суд. Тому і звертається до судді: «Ваша честь!».

Перше. Яким повинен бути суддя?

Щоб стати суддею, не раз себе перепитай: чи моя це справа, за яку я взявся? І коли внутрішнім чуттям визнаєш, що це не зовсім твоє, краще обрати іншу сферу діяльності. Людність – це не трибунні вигуки про любов до людей. Це, як для судді, – вміння не наближатися впритул, але за умови, що маєш за душею співчуття, співпереживання і чітке розуміння, що всі ми, люди, істоти слабкі та небезгрішні. Тобто суддя повинен мати в душі **презумпцію любові до людини**, зважати на її слабкості. Якщо суддя втратив це почуття – одразу ж подавай у відставку, адже поступово і впевнено перетворишся на ката.

Друге. Аналіз практики і досвід підказують, що першим у судовій діяльності постає питання **неупередженості** судді. Суддя має пам'ятати:

© Кононенко Віктор Іванович – суддя у відставці

право на справедливий судовий розгляд справи визнається за кожною людиною і громадянином. Це одна з найважливіших умов забезпечення об'єктивного, всебічного і законного розгляду справи для винесення законного і справедливого рішення.

Третє. Ідеальної справедливості не існує. Але Закон вимагає від суддів саме *справедливих рішень*. А це залежить від судді, котрий, за допомогою посередництва свого професіоналізму, властивої йому мудрості, приймає рішення, яке стає всім зрозумілим, законним і справедливим.

Кожному призначити покарання відповідно до тяжкості скоєного злочину – ось чим керується суддя. Невинний, потрапив у чорний вир помсти, заздрощів чи поганого збігу обставин – ти вільний.

Четверте. Щоб не відступати від принципів справедливості й водночас чітко дотримуватися Закону, суддя має бути *незалежним*. Під час прийняття судового рішення суддя повинен бути звільненим від найменшого стороннього впливу і позбавитись особистої зацікавленості. Емоції підсудного, суспільна думка, політичні ситуації та рішення, середовище, внутрішні погляди – все це не повинно впливати на суддю. Він має бути рівновіддаленим від сторін, оминати рішення, що мають ознаки узагальнення, суб'єктивізму, суперечності.

Суддя має бути незалежним однозначно і беззаперечно, інакше він об'єктивно чи суб'єктивно перетворюється на важіль зведення рахунків, політичної кон'юнктури, зрештою, дурощів того, хто ним керує. Суддя тоді стає ма-ріонеткою, яку комусь вільно смикати так чи інакше. Отож – прощавай, право!

П'яте. Суддя-професіонал, у моєму розумінні, – це людина, яка ще в юності (але цілком усвідомлено) обрала фах судді. Отримала відповідну освіту. Пройшла практику, і не лише в судових інстанціях, а потім працювала суддею, щодня вивчаючи або розглядаючи справи. Працювала, постійно самовдосконалюючись, штудіювала закони, а ще у вільні хвилини вивчала психологію, конфліктологію, історію соціальних взаємин. Суддя, як професіонал, має працювати над справами і над собою 18 годин на добу.

Може, змалював я дещо ідеальну картину, але вона видається такою лише на перший погляд. Мало хто, крім, ясна річ, суддів, замислюється над тим, як-то воно бути в цьому відповідальному ранзі.

Коли чую надумані розмови про незалежність суддів, спадає на думку інше. Хай у законі (приміром, «Про статус суддів») на кожній сторінці тричі буде вписано «суддя має бути незалежним», це само по собі не спрацює. Суддя повинен бути незалежним *свідомо*. Кажуть, що суддя, особливо під

час вивчення чи розгляду справи, мусить відмовитися від самого себе. І це не просто красне слівце. В цьому – глибинний сенс.

Шосте. Перекоаний: справжній суддя ніколи *не порушить присягу*. Парадокс, але саме він, справжній суддя, періодично стає суб'єктом нападів далеких від компетентності, а частенько й нечистих на совість «оцінювачів» правосуддя. На їхню викривлену у відомий бік думку, саме досвідчений і неупереджений суддя буває «несправедливим».

Суддя повинен бути нейтральним, незважаючи на свої симпатії чи антипатії. Суддя, який не здатен абстрагуватися від тих чи інших обставин під час судового розгляду, професійно непридатний. Безперечно, досягти повної об'єктивності дуже нелегко, адже, повторюся, суддя також людина, і він має, як і всі ми, свої цінності, почуття і погляди. Однак, не зважаючи ні на що, аби відстоювати право займати свою посаду, суддя зобов'язаний у процесі судового розгляду не допустити жодної можливості прийняття неправосудного рішення. Ось чому він повинен буквально викорінити особисті думки, ідеї та погляди. Вміння утриматися від рішень, що «приймаються серцем», відречення від дружби чи ворожнечі – для судді це просто робота. Так керувати собою здатна лише людина відповідальна.

Особиста думка судді часто-густо стає його ворогом. Приймаючи рішення, він має *керуватися* винятково *законом*, а не особистою думкою. Поставити себе на місце підсудного або його близьких – означає дійти помилкового висновку. Суддя, який піддався емоціям, висловив особисту думку, прийняв рішення не від імені держави, а від імені власного, – не суддя.

Сьоме. Чіткі закони і дотримання їх буквально всіма членами суспільства – аксіома життя країни. І суддя приймає рішення, керуючись насамперед законом. Суддя *не може бути вище писаних законів* та законодавства в цілому. Під час здійснення правосуддя судді повинні бути незалежними від усього, тільки не від Закону. Оскільки судовий процес є застосуванням законів іменем України, він не повинен перетворюватися на арену зведення рахунків, предмет прояву особистих переживань, поглядів та ідейних переконань.

На жаль, закони не завжди відповідають уявленню судді про право. Але він повинен застосовувати саме *закони, що діють зараз*. Це, до речі, його повсякденний обов'язок перед Законом, людьми і суспільством. Він особа підзвітна іншим, тому повинен бути генератором ідей, опорою суспільства, борцем за право. Критика законів – не свідчення героїзму чи відваги. Хоча і без сумніву не зробиш правосуддя досконалішим. Однак, виконуючи свої обов'язки, суддя не має права навішувати на закони ярлики «гарний - поганий», він просто не може не застосовувати їх; адже судочинство здійснюється згідно із законодавством, реальним, а не бажаним.

Восьме. Будь-яка спроба ігнорувати писаний закон під вивіскою «захисту прав людини», особистої турботи, ідейних міркувань, революційної доцільності, громадянських переконань суперечать постулатам демократії. А ці постулати ґрунтуються на принципі поділу влади. Причина в тому, що судді можуть примусити виконувати певні дії відповідно до закону, але не можуть виконувати функції управлінські. Це й є суть судової влади. Якби судді могли виконувати управлінські функції, їх рішення приймалися з особистих політичних переконань, то автоматично відпала б необхідність вести мову і про парламентську систему, і про поділ влади, а і про демократію в цілому та верховенство права. Інакше кажучи: судді, **бійтеся політики!**

Дев'яте. Важливою гарантією неупередженої поведінки судді та прийняття ним справедливих рішень є спеціальний контроль громадян в умовах гласності (відкритості) судового розгляду. **Публічний характер правосуддя**, що забезпечує його відкритість і сприяє контролю з боку суспільства, стимулює суддю **контролювати свою поведінку**, дотримуватися норм правосуддя. Суддя у відкритому судовому процесі має підтвердити свою здатність бути справедливим і об'єктивним. В умовах публічності значно знижується можливість засудження невинного, призначення підсудному надто суворого покарання. Тому всі міжнародні норми, що стосуються здійснення правосуддя, вказують на публічність як на необхідний елемент його справедливості.

Десяте. Суддя своєю поведінкою, особливо під час розгляду конкретної судової справи, **не повинен виявляти неповагу** до інших учасників процесу, зокрема ігнорувати адвокатів, правова позиція яких відрізняється від його точки зору та думки прокурора. Прикро, коли суддя виконує функцію державного обвинувачення. Суддя повинен завжди пам'ятати: він як головна процесуальна особа володіє беззаперечною владою в судовому процесі. Однак його функція справедливо розсудити, а не звинувачувати. Тобто процесуальною владою він має розпоряджатися мудро, рівно ставитися до сторін.

І, насамкінець, побажання. Ніколи не йдіть на компроміс зі своєю честю та совістю. Тому рекомендую, особливо це стосується молодих суддів, що лише освоюють нашу професію, виконувати свою відповідальну роботу строго за законом. Усе насамперед залежить від Вас, оскільки Вам надані дуже високі повноваження. Якщо Ви з перших кроків рішуче відкинете втручання у власну професійну діяльність, Вас не лише колеги, а й усі люди поважатимуть і цінуватимуть.

А ще ніколи не підходьте до будь-якої справи поверхово, відчуйте, як б'ється серце щоразу після прийняття рішення. Це єдиний спосіб жити в унісон з цінностями та духом нашого часу. Це свята боротьба, в якій повинен взяти участь кожен юрист. *УС&сЄ*

У «Молитві судді» є такі слова, які часто спадають на думку: «Суди мене як Бог. Я судив як людина».